

Kytara a zpěv v oddíle

Lucie Hovorková

Česká tábornická unie
D.T.K. POUTNÍCI Praha

Plackování 2011

Úvod do problematiky

Téma, které se zabývá motivací dětí ke hře na kytaru v oddílech, zaměřeným na pobyt v přírodě, jsem si vybrala z toho důvodu, že jsem se sama hře na kytaru začala aktivně věnovat až v dospělosti díky častému pobývání v prostředí, které k tomu vybízelo. Prostředí, které mi umožňovalo trávit čas romantickými vandrovními toulkami přírodou pěšky, na koni i po vodě, večerním posezením u ohně, kde velice často zněla kytara. Tomu všemu napomáhaly i romantikou zahalené texty písniček, které u ohňů zněly. Toto všechno byly důvody, proč jsem toužila umět také hrát. Vrhla jsem se do toho nemajíc zvláštního hudebního nadání ani valné znalosti hudební teorie, ale za to s obrovským nadšením a nasazením. Myslím, že mohu skromně říci, že i takto lze po pár letech intenzivního hraní dosáhnout uspokojivého výsledku přinášejícího radost z hudebního prožitku. V partě kamarádů se pak nedá opomenout umocněný pocit soudržnosti a pospolitosti. Důležitá je tedy motivace a možnost uplatnění.

Jsem názoru, že pokud dospělý člověk umí hrát na nějaký hudební nástroj, ale aktivně se hraní už v dospělosti nevěnuje, mají jeho první hudební krůčky pod odborným vedením většinou kořeny již v dětství. Děti mají možnost se na základních školách přihlásit na výuku hry na různé hudební nástroje ať už v rámci docházky na základní uměleckou školu nebo formou mimoškolní aktivity co by žák lidové školy umění či soukromého učitele.

Bohužel však mám ve svém okolí nemalé množství přátel, kteří se tímto způsobem učili hrát v dětství a dnes po nástroji ani nesáhnou. Dle jejich slov mají v sobě zažitý pocit, kdy jim rodiče říkali „musíš“ a proto dnes, když jsou dospělí a „nemusejí“, nehrají. Velký podíl na vybudování odporu má při odborném vedení dle mého názoru také zahlcení dětí hudební teorií už v počátku. Zdá se jim to složité a chápou to asi jako jadernou elektrárnu, jak to přirovnal písničkář a kytarista Petr Rímský ve své knize o akordech. Proto se u velké části malých začínajících muzikantů, kteří nevydrží a nepotlačí odpor k hudební teorii, vytrácí po čase zájem pokračovat.

Pro takové děti a také děti, které se zatím s hudebním nástrojem neseťkaly, se tak nabízí možnost vzbudit v nich zájem například právě v rámci činnosti jakéhokoliv volnočasového hnutí, které se ve své podstatě zabývá pobytem v přírodě, trampingem, zálesáctvím či woodkrafem, kde hudba zaujímá určitě neodmyslitelnou úlohu.

K mému velkému překvapení není toto téma z dostupných prací na stránkách České tábornické unie oblasti Praha (<http://praha.tabornici.cz/plackovani.php>) zatím k dispozici. A

to přesto, že snad v každém oddíle, doufám, stále rádi kytaru uslyší. Ať jsou Vám tedy následující řádky přínosem a především motivací k tomu, jak nenásilnou formou a bez zbytečných zlovyků přiblížit dětem možnost učit se na jakýkoliv hudební nástroj, v této práci především na kytaru v rámci vaší oddílové činnosti.

Hra na kytaru

Minimální kombinace pro trampské muzicírování je kytara a zpěv. Obojí doprovázelo trampy od počátku vzniku trampingu za první republiky u nás a je tomu tak dodnes. Trampská píseň je ryze českou záležitostí a málokterý příznivec českého trampingu si umí představit romantický večer u ohně bez kytary.

. Kytara je v každé zpívající partě či kapele. Je zkrátka základním nástrojem tohoto žánru. Navíc je nástrojem, který umožňuje řadu různých technik hraní ze všech nástrojů vůbec a její velikost a váha umožňuje, aby ji její majitel bral s sebou kamkoliv. Lze na ni doprovázet rytmicky plnými nebo rozložené akordy, hrát basové figury, sóla nebo vyhrávky. A to všechno ještě v mnoha polohách na hmatníku, což ve výsledku pozmění barvu zvuku. Jistě je hluboká pravda ve výroku Ludwiga van Beethovena „*Jestliže některý nástroj je s to napodobit orchestr v malém, pak je to jedině kytara*“. Všechny tyto vlastnosti z ní dělají nejvhodnější nástroj se širokou škálou možností využití.

Při zachování určitých pravidel pak vůbec nevádí, sejde-li se u ohně více kytar popřípadě dalších nástrojů. Pokud by se však pět kytaristů rozhodlo hrát současně stejný rytmus (tzn. stejně rychlé a pravidelné tempo všech nástrojů) ve stejné poloze na hmatníku, tedy stejné barvy, je to barbarství a při různém stupni umění každého z kytaristů nelze zaručit, že budou všichni sehraní a to je pak velice slyšet a nezní to pěkně. Proto, ne vždy znamená čím více, tím lépe! Kromě kytary by neměly být ve skupině hráčů ostatní nástroje vícekrát než jednou, jako například basa, pětistrunné banjo a rovněž různé melodické nástroje se spolu těžko snášejí, pokud znějí současně. Je důležité udržet ukázněnost pro každého, kdo chce hrát s ostatními. Chtějí-li si všichni společně zahrát, je nutné, aby se nástroje střídaly v sólech, nehrály přes sebe a třeba některé nezněly místy vůbec.

Zpěv – technika, výraz a prožitek

Jak jsem se již zmínila, ke hře na kytaru patří neodmyslitelně i zpěv. Velice záleží na textu, který zpíváme. Text je to, co vyprávíme posluchačům, co musíme spolu s nimi prožít. Je škoda, když kytarista oddrmolí svůj text a už se těší, jak si po sloce zahraje sólo. Takový muzikant to může rovnou zabalit. Proto je důležité při pěveckém projevu vnitřní zaujetí zpěváka a síla jeho vnitřního prožitku. Ve vnějším projevu bychom měli dbát na to, aby gesta a postoje působily nenásilně a střídmě zkrátka přirozeně, aby nenarušovaly pozornost posluchačů. To znamená zpívat zvolna a vyvarovat se jakýchkoliv křečí především mimického, krčního a zádového svalstva.

Mělo by nám být také dobře rozumět, měli bychom proto správně vyslovovat a nepolykat konce slov, dále pak bychom měli otvírat ústa samozřejmě jdouce ruku v ruce s přirozeností. Jde o to, abychom nechaly tóny vycházet ven z úst a nedusili je v sobě. Je dobré dbát také na správné frázování a omezit protahování slabik. Dále bychom měli mít vždy dostatek vzduchu na odzpívání jednotlivých pasáží písně.

Kytarista-zpěvák by měl zvolit tóninu odpovídající jeho rozsahu. Jinak si bude opakovaně způsobovat zdravotní hlasové potíže, které někdy vedou až k trvalému poškození hlasu. Jinými slovy, když se řekne, že se někdo „uřval“ znamená to v lékařské terminologii, že si způsobil nevhodným natahováním hlasivek mikrotraumata ve sliznici s drobným krvácením, která se hojí vazivovými jizvami a působí na hlasivkách nerovnosti. Tyto nerovnosti pak vedou k nepravidelnému kmitání hlasivek a zároveň fonační štěrbině, kterému se říká nedomykavost. Nedomykavost pak nutí zpěváka, že příliš tlačí na hrtanové svěrače, aby se hlasivky dostaly k sobě a uzavřely hlasovou štěrbinu (což je předpokladem pro to, aby člověk vydal zvuk). Při přílišném tlaku se poškozuje sliznice hlasivkového okraje. Sliznice reaguje otokem, někdy i drobně zakrvácí a hojí se vazivovou jizvou. A tím se dostáváme do bludného kruhu a není z něho cesty ven. Nerovnost-nedomykavost-tlak-zranění-nerovnost....

Pokud však hraje pro ostatní kamarády, kteří si chtějí zazpívat a jejichž hlasový rozsah se liší, je dobré zvolit tóninu vhodnou pro většinu přítomných a svůj hlasový projev omezit či předat vedení zpěvu druhému kamarádovi.

I u zpěvu však platí, že pokud je zpěváků více, je dobré zpívají-li vícehlasně než když všichni zpívají totéž (tzn. jednohlasně, unisono). Zpěvák, který umí „chytat“ druhý hlas je pro partu požehnáním. Ve dvojhlasu zní každé zpívání o 100% lépe. Pokud takové nadání zpěvák nemá, dá se druhý hlas najít na kytáře, vybrnkat a naučit.

Zpěv je vlastně na celé hudební produkci tím hlavním. Nástroje jej pouze doprovázejí. Hrajete-li s kytaristou, který zpívá, musíte hrát tišeji než on. Pokud hraje více nástrojů a zpěváků je výrazně méně, ne-li snad jen jeden, je nutné své nástroje ztišit. Kytara ani ostatní nástroje nesmějí nikdy přehlušit zpěv. Má-li někdo slabý a nejistý hlas, je nutné k němu hrát potichu. V žádném případě by neměl zpěvák při zpěvu křičet. Ublíží tak svým hlasivkám a ke konci večera již nebude moci zpívat. Totéž platí, pokud některý z nástrojů právě hraje sólo. Síla doprovodu tedy musí být úměrná síle zpěvu nebo sólového nástroje. Při větším počtu zpěváků není však žádoucí do kytary třískat. Tady se uplatní spíše hra trsátkem než rozložené akordy hrané prsty. Zvuk kytary je jasný, čistý a dostatečně silný. Pokud se pak tohle všechno podaří, přináší to každému ze zúčastněných hráčů či zpěváků potěšení s jeho osobního přínosu pro celkový poslech.

Člověk, který sedí u ohně, podléhá kouzlu dávných dob a je vnímavější, než kdy jindy. Za doprovodu kytary a zpěvu se tak zapisují společně strávené okamžiky kamarádů za celý den, víkend, výpravu nebo tábor hluboko do jejich paměti a srdcí. Dobrý kytarista proto sám vycítí, které písně se do této atmosféry hodí. To znamená, že by měl u každé písně vědět, co chce s její pomocí sdělit. Každá píseň se někam hodí a nehodí. Kytarista, který zároveň zpívá, by měl citlivě řídit svůj „program“. Těžko lze ve vlaku plném trampů vyřvávat píseň Čekej tiše, stejně jako se nebude píseň Buráky hodit k zahájení slavnostního ohně.

Rozvoj hudebního cítění u dětí v našem oddíle

V našem oddíle D. T. K. POUTNÍCI Praha hrají na různé hudební nástroje téměř všichni vedoucí a převážná většina i zpívá. To samozřejmě nenechává bez zájmu ani děti. Na našich výpravách a táborech je téměř pravidlem každovečerní posezení u ohně při doprovodu kytar, flétny, houslí, basy a samozřejmě i zpěvu. V těchto chvílích přichází zpravidla ten nejpodstatnější impuls, kdy se v dětech při takových zážitcích probouzí touha také na nějaký z těchto nástrojů umět hrát a sám tak doprovodit svůj zpěv. Děti si to chtějí samy vyzkoušet, a

protože na táboře se určitě najdou volné chvíle a právě především kytar na zapůjčení je dost, půjčují si je a snaží se o své první pokusy ve hře na tento nástroj.

Tady je třeba upozornit, že tím není vyhráno, jen se v dětech probudila touha umět něco, co vedoucím jde v dětských očích tak nějak samo. Aby je neodradily jejich první nezdary, jsme my vedoucí u nás v oddíle názoru, že je dobré využít jejich nadšení proto, aby se začaly věnovat výuce intenzivně a systematicky. Motivujeme je tím, že pak budou moci u ohně hrát ony samy a později případně nejen v rámci našeho oddílu. V budoucnu třeba dokonce založí nějakou hudební skupinu. Proto se u nás v oddíle věnujeme kromě mnoha dalších aktivit v průběhu celoroční činnosti také výuce hry na kytaru i základům zpěvu.

Je dobré, když se nejprve učí děti hrát rytmus a to v kolektivu na schůzkách pod vedením zkušeného hráče-vedoucího nebo doma pomocí metronomu. Zažijí si tak jeho pravidelnost a nečeká je v budoucnu vyloučení ze společného hraní s ostatními kamarády v důsledku toho, že by snad samy jeho důležitost při nácviu doma ignorovaly. Takový kytarista je odsouzený k samostatnému hraní, protože je rytmicky „vedle“. Žádný z ostatních muzikantů se nebude moci k němu připojit, protože nebude mít k čemu. Rytmus je základním předpokladem ke spoluhrě více nástrojů. Rytmus musí zkrátka sedět a dobrou pomůckou je podupávání si do rytmu nohou. Ale pozor ne nijak silně a hlasitě. Protože později třeba při produkci na pódiu, kde je většinou dřevěná podlaha, je to neuvěřitelně slyšet.

Znalost a přehazování akordů je další základní dovedností, bez které nelze zahrát ani jednu píseň. Struna se musí mačkat prstem tak, aby zněla. V akordu musí znít každá. Je důležité, aby děti přišly na to, že když se drží prst blíže kovového pražce, zní struna lépe a dá se snáze umáčknot. Po prvních pokusech začnou bolet prsty. V normálním případě by bříška prstů měla do dvou týdnů trochu zrohovatět. Nevhodné jsou pro začátečníky kytary, které mají struny příliš vysoko nad hmatníkem. Uvádí se, že nylonové struny jsou pro začátky lepší, protože jsou měkčí. Zato jsou ale tlustší, takže je otázka, zda je to výhodné. Samotné přehazování (střídání) akordů se musí zkoordinovat s hraním doprovodu pravou rukou a dobu přehození postupně zkracovat na minimum, aby byl zvuk kytary čistý a nevznikaly časové prodlevy v rytmu mezi dvěma akordy.

Neméně důležitý je poslech originálních nahrávek na CD předtím, než-li se je děti začnou učit hrát i zpívat. Snažíme se, aby si všímaly rytmu, stylu doprovodu, tempa, dynamiky, frázování, správné intonace, melodie písně a v neposlední řadě i celkové atmosféry. Je dobré,

když si s reprodukovanou hudbou zkoušejí hrát i zpívat. Po té se mohou sami nahrávat na dnes každému snadno dostupná nahrávací zařízení, poslouchat se a vylepšovat slabá místa.

Pokud hráč u kytary vydrží, sám časem bude chtít rozumět hudební teorii. Začne se o ní zajímat, protože cítí, že mu to přinese lepší pochopení hudebních souvislostí a umožní mu to vylepšovat své dosavadního umění. Platí jedno pravidlo a to v jakémkoliv oboru: „*Čím více se tím zabývám, tím více zjišťuji, jak málo toho umím*“. Znamená to tedy, že pokud je hráč pohlcen kytarovou hrou či zpěvem, objevuje stále nové neprobádané obzory, kterým se chce věnovat, rozvíjet své umění a naučit se jej využít. Zkrátka postupem času hráč zjistí, že si nevystačí se třemi akordy a tak začne postupně objevovat objevené, až dojde i na teorii. Cílevědomý samouk dokáže leckdy více, než-li donucený vzdělanec.

Samozřejmě velmi často je to i cesta k tomu, začít docházet k odbornému hudebnímu pedagogovi. Je to způsob jak nejprve dát zažít dítěti pocit umět hrát či zpívat bez znalosti hudební teorie a po té ho nechat díky příznivým výsledkům pokračovat pod odborným vedením.

Použitá literatura:

Na kytaru bez not - Štěpán Urban

Toulavá country kytara – Jiří Macek

Akordy a jak na ně – Petr Rímský

Rady ke zpívání – MUDr. Jitka Vydrová

Wikipedia

garant oddílu Petr „Irčan“ Lambert
Podpis garanta oddílu POUTNÍCI Praha